

**Звіт зовнішнього екзаменатора Тернопільської академії народного господарства п.
Пітера ван дер Гука, Університет ім. Еразмуса, Роттердам, Нідерланди та академія
економічних наук, Бухарест, Румунія.**

1. В період з 23 по 26 травня, 2004 я відвідав Тернопільську Академію Народного Господарства (ТАНГ). Я провів дуже інформативні зустрічі з ректором, президентом, проректором, деканом Україно-нідерланського факультету, окремими лекторами, і студентами. Цей візит відбувся невдовзі після розширення Європейського Співтовариства (ЄС) 1 травня 2004 року, коли 10 країн - 8 з яких знаходяться в Центральній і Східній Європі - приєдналися до ЄС. Запрошення України на переговори про приєднання до ЄС в найближчому майбутньому не передбачається. Проте, ЄС визначає пріоритетним розвиток відносин з новими сусідами, в тому числі й Україною. Отже, очікується розширення співпраці між Україною і ЄС, зокрема у сфері вищої освіти.

Важливо спостерігати, як ТАНГ, знаходячись на перехресті у розширенні відносин з установами вищої освіти обирає ЄС чи країни Азії. Для майбутнього України здається важливішим прикладення більших зусиль у розвитку відносин з ЄС. У великій мірі Україна і ЄС, мають спільні інтереси, включаючи стабільність в регіоні і торгівлі відносини. Це надзвичайно важливо з погляду на потенційні можливості для випускників ТАНГ. Таким чином, ТАНГ може бачити посилення обміну штатних працівників і студентів з Заходом, вірніше з установами вищої освіти ЄС як свою важливу стратегічну ціль.

2. Від студентів бакалаврату вимагалось, представити курсову роботу в структурі курсу „Фінансовий Менеджмент”. Я побачив, що студенти були добре забезпечені методичними вказівками та директивами до написання курсової роботи. Це відповідає одній з рекомендацій, представлених в Звіт зовнішнього екзаменатора 2002 і підкреслює виконання зобов'язань ТАНГ у покращенні прогресу.

Я прочитав всі курсові роботи 42 студентів. Кожен студент одержав одне і те ж завдання: Як фінансовий менеджер української компанії йому довелося запропонувати фінансову стратегію для кризи неплатежів (non-payment crisis) і дефіциту фінансових ресурсів (shortage of financial resources). Таким чином, вони вираховували цілий ряд фінансових показників. Крім того, вони порівнювали ці показники з відповідними із зарубіжної компанії. Проте, завдання також включало аналіз впливу оподаткування на фінансовий результат, що деякі студенти не в змogli включити в роботу. З цього я зрозумів, що лекцій з оподаткування начитано не було. Таким чином, постає запитання як у такому випадку давати студентам аналізувати вплив оподаткування на компанію? Золотим правилом в освіті є те, що перевіряти студентів можна лише по темах, які викладалися і студенти

повинні були їх вивчити. Наостанок, я відмітив, що більшість робіт була написана посередньою або бідною англійською. Подробиці в Додатку 1.

Я також переглянув результати екзаменів двох предметів:

А) Торгове Право (Business Law) – я бачив лише заключні огляди. Дивіться Додаток 2 для детальних коментарів.

Б) Основи Обліку (Basics of Accounting) – я бачив два модульні іспити і заключне завдання. Дивіться Додаток 3 для детальних висновків.

Вважаю за доцільне повторити те, про що я вже писав в моєму звіті 2003. Загалом, як вчителі так і студенти зробили хорошу роботу. Проте, є можливими деякі подальші покращення. Я бачу великий потенціал, щоб реалізувати це і я упевнений, що поступовий процес у напрямку до впровадження західних стандартів в ТАНГ продовжуватиметься.

Для продовження процесу подальших покращень потрібно звернути увагу на наступні пункти:

(a) Більшість студентів не в змозі ідентифікувати корупцію і хабарі як перешкоду здоровому діловому клімату. Хоча екзамен з Торгового права (Business Law) чітко звертається до ділової етики, та не звертає увагу на корупцію. Отже, усвідомлення цієї головної проблеми здається, є обмеженим серед студентів і викладачів.

(b) Зміст робіт в майбутньому може покращуватися. Наприклад, вибір компаній, для порівняння, повинен бути більш розсудливий. Немає сенсу у порівнянні малих фірм з великими компаніями і студентам треба бути більш точними у представленні цифр. Формат курсових робіт може також покращитися. Таблиці повинні мати заголовки і мова викладу в багатьох випадках повинна покращитися.

(c) Плагіат залишається проблемою і Інтернет залишається, спокусою.

(d) Якість екзаменаційних питань повинна покращуватися.

(e) Рівень окремих викладачів повинен покращуватися – потрібне управління людськими ресурсами.

(f) Адміністративні справи можуть бути кращими як в області управління персоналом, так і в студентській сфері.

5. На підставі моїх дискусій з персоналом я переконаний, що ТАНГ здатна і готова працювати над проблемами, визначеними вище. Вивчення мною робіт і мої дискусії із працівниками та студентами дають можливість винести наступні конкретні рекомендації, які зможуть допомогти ТАНГ в зусиллях покращити її освітній рівень.

(А) Я високо оцінюю методичні рекомендації для студентів, які пишуть курсову роботу. Проте, студенти не завжди слідують вказівкам, якщо керівник не звертає на них належної уваги. Я побачив, що письмова оцінка робіт не проводиться.

Рекомендація 1: Проінструкуйте наукових керівників приділяти належну увагу методичним вказівкам як у керівництві, так і в оцінці робіт.

(Б) Якість курсових робіт широко різниться. Це відноситься як до змісту, так і до формату. В додаток можна вдосконалити оцінювання робіт науковими керівниками.

Рекомендація 2: Заохочуйте керівників забезпечувати студентів зворотнім зв'язком для надання студентам можливості вчитися своїми зусиллями писати курсові роботи і вдосконалювати їх до того, як вони будуть оцінені.

(В) Потрібно прояснити студентам, що плагіат є поганим з двох причин. По-перше, це неетично. По-друге, це неправильно з практичної сторони, оскільки студент не вивчить нічого за допомогою простого копіювання тексту. Я не знаю чи вимагається, щоб студенти підписували форму про плагіат.

Рекомендація 3: Вимагайте, щоб студенти підписували форму, в якій вони декларують, що написане є їхньою власною роботою. Дивіться форму в додатку до мого звіту за 2003 рік.

(Г) Англійська мова більшості студентів повинна покращуватися. Крім того, англійська наукових керівників повинна також покращуватися.

Рекомендація 4: Покращення навиків мови могло б бути частиною курсу вивчення мов. ТАНГ може вимагати від студентів покращення мови їх письмових робіт під керівництвом викладача англійської і перездавати виправлені роботи. Проте, мова, яка використовується, не повинна впливати на оцінку знань студента по предмету або рейтингу роботи.

(Д) Якість екзаменів може надалі покращуватися.

Рекомендація 5: Заохочуйте викладачів вивіряти чорновики з екзаменаційними питаннями один в одного. Досвід показує, що вчителі часто не бачать власних помилок або недоліків у своїх екзаменаційних питаннях.

- b. Екзамени не повинні перевіряти студентів по темах, які не викладалися.
- c. Число балів, які можна заробити за питання, повинно бути вказаним (так як це було зроблено в екзамені з Основ обліку).
- d. Розглядайте можливість вимагати у студентів останнього року навчання писати більш широку роботу, в якій поєднується знання і розуміння різних курсів.
- e. Зверніть увагу на можливість збільшення кількості питань з багатьма варіантами відповідей (multiple-choice questions), що дозволять робити статистичний аналіз ґрунтовності як екзамену в цілому, так і окремих питань.
- f. Організуйте курс "Розробка екзаменів" для викладачів.

(f) Управління людськими ресурсами є необхідним для забезпечення належного функціонування установи. Оцінка персоналу є регулярною компонентою управління персоналом. Критичним є те, що оцінка штату повинна бути прозорою, зрозумілою та використовувати один метод для всіх категорій персоналу. Слід відзначити, що оцінка штату - це двосторонній процес. Це не тільки, коли завідувач кафедри оцінює своїх працівників, але і працівник, що оцінює умови праці. Працівник одержує шанс сигналізувати про відсутність певних матеріалів, або про певні умови, що впливають на якість його роботи, необхідність узяти певні курси, і т.п. Таку оцінку потрібно вважати правом члена колективу.

Рекомендація 6: а. Завідувачі кафедр оцінюють своїх працівників і щорічно повідомляють про результати декана (керівництво).

- b. Для цієї мети варто розробити стандартизовану форму, щоб гарантувати всім членам колективу оцінку однаковими методами і способами.
- c. Лаборант кафедри допомагає завідувачу кафедри у створенні та адмініструванні системи оцінювання.

п. Пітер ван дер Гук, зовнішній екзаменатор

Роттердам, 15 червня 2004 року

ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM

FACULTEIT DER RECHTSGELEERDHEID

POSTBUS 1738

3000 DR ROTTERDAM

Додаток 1 Огляд курсових робіт з Управління фінансами (Financial Management).

1. Підхід для видачі однотипного завдання всім студентам має свої переваги і недоліки. Перевагою є те, що роботи студентів можуть легко порівнюватися, і що плагіат з літератури не проходить. Проте, це заохочує студентів копіювати текст з веб сторінок компаній, які вони порівнюють.

2. Недолік завдання, наданого студентам полягає в тому, що воно заохочує механічний підхід до його виконання. Більшість студентів обмежилася обчисленням фінансових показників і представленням деяких дуже загальних рекомендацій. Звичайно, я не критикую підхід, обраний викладачем дисципліни «Управління фінансами». Само собою зрозуміло, що студентів потрібно перевіряти в їх здатності обчислювати фінансові показники. Проте, я б рекомендував не вимагати від студентів аналізу впливу податкової системи на фінансовій позиції фірми якщо, наскільки я зрозумів, оподаткування студентам не викладалося. В додаток я рекомендую вимагати, щоб студенти писали багатосторонню роботу, в якій поєднуються знання і навички, одержані з різних курсів. Це могло б надати їм більше свободи у виборі теми роботи. Можна було б рекомендувати планувати дану курсову роботу в попередньому навчальному році і залишати її на останній рік для ефективного її завершення. Проте, потрібно встановити конкретний крайній термін здачі роботи (deadline).

3. В роботах студенти обчислюють фінансові показники двох компаній за два роки і порівнюють їх. Жоден із студентів не пояснює вибір цих фірм. Малі або середнього розміру фірми, що наймають декілька сотень працівників (наприклад Аеросвіт), порівнюються з великим підприємствами, на яких працюють десятки тисяч працівників (наприклад Англійські Авіалінії (British Airlines)). Іноді до порівняння залучається дочірне підприємство великої всесвітньовідомої компанії (наприклад, французьке дочірне підприємство Heineken). Пояснення для таких порівнянь переважно мають недоліки. Одна робота порівнює датську компанію (оборот якої 790 мільйонів у невизначеній валюті, напевне US\$ - і 313 працівників) з українською фірмою (оборот 59 мільйонів - також в невизначеній валюті - і 526 працівників). В роботі стверджується, що датська компанія "має кращу здатність одержати більший дохід через більш низькі податки", але не наголошується на продуктивності працівників. Це очевидний приклад недоліків вузького кругозору, що є результатом механічного підходу, використання лише фінансових показників, не звертаючи уваги на економічне і політичне середовище. Останнє ясно ілюструється в іншій роботі, що порівнює українську компанію з російським нафтовим гігантом Юкос. Зважаючи на політичні умови Юкоса це порівняння швидше безглузде. (Колишній керівник Юкоса Михайло Ходорковський був арештований в жовтні 2003 за

звинуваченнями в аферизмі та ухиленні від сплати податків, в той час, як власники холдингової компанії Менатеп, що контролює Юкос, запропонували свою частку в Юкос, 44% - російському уряду в обмін на звільнення Ходорковського.)

4. Я спостерігав один випадок плагіату з літератури в роботі, яка порівнює компанію Неміров з канадською фірмою «Crown Royal». Ця робота (автор Лілія Матіїв) представляє дані, які не можуть бути правильними. Наприклад, валовий дохід компанії Неміров дорівнює приблизно \$38 мільярд в 2002 (тоді як український реальний ВВП (total GDP) України в 2002 році становив \$41.4 млрд!). Дивовижно, але інша робота – Влада Луговського - також порівнює Неміров, але з британською фірмою GBL International Ltd. Ця робота містить зовсім інші дані по компанії Неміров, такі як наприклад, валовий дохід в 2002 році \$26.6 мільйони, що є більш правдоподібним.

Інші спостереження:

А. Висновки в роботах подекуди вказують, що в одному році компанія працювала краще, ніж в іншому, і що одна компанія працювала краще, ніж інша, тоді як показники зростання і спаду є іншими.

Б. Подекуди цифри є неправильними на коефіцієнт 1000 (мільярди а не мільйони).

В. Рекомендації, зроблені в роботах, є дуже загальними, як наприклад "скоротити поточні витрати (operating costs)" або "збільшити оборот". Нема спроб запропонувати, як саме слід здійснити ці рекомендації. Завдання не вимагало, щоб студенти це робили. І в цьому є сенс, оскільки роботи писалися в рамках курсу Управління Фінансами. Проте, подивіться мою попередню рекомендацію під номером 2 щодо написання багатосторонньої роботи.

Додаток 2. Огляд фінальної роботи з Торгового Права (Business Law)

1. Студенти одержали 8 запитань. Питання 1 було обов'язковим. Крім того, вони повинні були відповісти на будь-які 4 з питань 2-7. Питання 8 було необов'язковим. За допомогою відповіді на це запитання, студенти могли заробити 20 додаткових балів. Перше питання зобов'язувало студентів мати справу не лише з законними аспектами, але й з етичним їх виміром.
2. Питання 1-7 здаються привабливо сформульованими, оскільки вони пов'язані з ситуаціями, які могли б бути справжніми.
3. Питання 8 вимагає, щоб студенти подумали про розвиток торгового права, ділової етики і економіки України на майбутні 8 років, так само і другий восьмирічний період. Хоча це заохочує студентів, щоб подумати про прийдешнє і про роль їх власного покоління, але важко зрозуміти, як відповіді на це питання зможуть допомогти професору оцінити знання студентів.
4. Оцінювання є схожим на чорний ящик. Екзамени показують лише підсумок зароблених балів, а не аналіз по питаннях.
5. Дивовижно, але я спостерігав, що одна із студентів (Ірина Сосон) посилала відповіді електронною поштою. Крім того, я спостерігав друковані відповіді (Роман Зварич). Це свідчить про те, що студентам дозволялося брати питання додому і представити відповіді пізніше. Це означає, що невідомо чи відповіді є власною роботою студента і чи не консультувалися вони з літератури чи в інших людей. Проте, мої спостереження можуть відноситися до винятків, зроблених через окремі обставини для індивідуальних студентів.

Додаток 3. Огляд екзамену з Основ Обліку

1. Перший модульний іспит

Студентам довелося відповісти на 5 запитань типу так/ні і 5 запитань з декількома варіантами відповіді (multiple-choice questions) (3 бали кожне). Крім того, вони повинні були відповісти на відкрите питання. Іспит не конкретизував, скільки балів студент заробив би за правильну відповідь на відкрите запитання.

2. Другий модульний іспит

Студентам довелося відповісти на 5 запитань типу так/ні (5 балів кожне) і 2 запитання з декількома варіантами відповіді (multiple-choice questions) (6 балів кожне).

3. Фінальний іспит

Дані були надані для інвентаризації, продажів і покупок за певний період. Студентам довелося вирахувати значення кінцевих матеріальних запасів різними методами (FIFO і LIFO) і їм довелося визначити вартість проданих товарів. Комбінація питань здається дуже гарною. Проте, питання не є всесторонніми і їх покриття предмету обмежене. Крім того, кількість питань з декількома варіантами відповіді (multiple-choice) є низькою і не дозволяє статистичному аналізу довести переконливість як випробування в цілому, так і індивідуальних запитань.